

Etymologie měsíců

Jiří Rejzek: Český etymologický slovník (1. vydání) 2001 - všechny měsíce kromě listopadu
prof. dr. Vladimír Šmilauer, DrSc.: Etymologický slovník jazyka českého -listopad

led, *lední, ledový, ledovec, leden, lednice, lednička, ledovatý, ledovatět, zledovatělý, ledovat, ledoborec*. Všesl.

– p. *lód*, r. *lěd*, s./ch. *lěd*, stsl. *ledō*. Psl. *ledō má blízké příbuzné jen v balt. jazycích – lit. *lėdas*, *lėdus*, lot. *ledus*, strp. *ladis*, další souvislosti nejisté.

únor, *únorový*. Jen č. Obvykle se vykládá z ↑*ú-* a ↑*nořit*, motivace však není zcela jasná, snad že led taje a noří se do vody (Ma²).

březen, *břežnový*. Odvozeno od ↓*břřza* (měsíc rašení bříz). Stsl. *brězъnō* však znamená 'čtvrtý měsíc'.

duben, *dubnový*. Vlastně 'měsíc, kdy raší duby'. Viz ↑*dub*.

kvěst, *květ, kvítek, kvítko, květovaný, květnatý, květina, květináč, květinářka, květinářství, květena, květenství, květen, vykvést, odkvést, rozkvést, rozkvět, vzkvétat* aj. Strp. *kwiśc* (p. *kwitnac*), r. *cvěstí*, s./ch. *cvāstī*, stsl. *cvisti*. Psl. *kvisti (o podobách s *cy-* viz ↑*hvězda*) se spojuje se *svytěti, *světō (↓*svítit*, ↓*svět*), východiskem je ie. **k̑uej-t-* 'zářit' (A1, B2) (počítá se buď s ie. variantou na **k-*, nebo se ztvrdnutím počátečního *k̑-*). Příbuzné je lot. *kvitēt* 'lesknout se, zářit', germ. *hwīta (něm. *weiss*, angl. *white*) 'bílý' (A4), ve slov. došlo k významovému posunu 'zářit' → 'kvést'.

červen, *červenec, červnový, červencový*. Motivace názvů těchto měsíců není zcela jistá; někteří je spojují s červy v ovoci či se sběrem červce, z něhož se získávalo barvivo, přece jen se však zdá být nejpřijatelnější spojení s barvou, která je v té době pro přírodu (dozrávající plody) typická (Ma²). Viz ↓*červený*.

srp, *srpek, srpovitý, srpen*. Všesl. – p. *sierp*, r. *serp*, s./ch. *sřp*, stsl. *srōpō*. Psl. *srpō je příbuzné s lot. *sirpis*, ir. *serr*, ř. *hārpē* tv. i lat. *sarpere* 'ořezávat', vše od ie. **serp-* 'ořezávat; srp', s jiným formantem sem patří ještě sti. *srnī* 'srp'.

září, *zářijový*. Stč. *zářuj, zářij* (C1). Ze spojení *za řujē 'za řije' (viz ↑*řije*). Srov. i s. *riujan* 'září'.

říje 'páření zvěře provázené charakteristickými zvuky', *říjet, říjen*. Stč. *řujē* od *řúti* (viz ↓*řvát*). Srov. i ↓*září*.

list, *lístek, lísteček, listový, listovní, lístkový, listnatý, listnáč, listina, listinný*. Všesl. – p., r. *list*, s./ch. *líst*, stsl. *listō*. Psl. *listō zřejmě nějak souvisí s lit. *laiškas* tv., i když jednotnou výchozí podobu nelze stanovit. Asi tvořeno různými formanty od ie. *lei-* 'klíčit, vyhánět listy'.

list, *lístek, listí, listnatý, listopad*; nověji *listen* od Presla, *listina* od Palackého (ale *listina* 'seznam' je něm. *Listel*), *listovýš*; u Frenštátu *podlistník* (placka pečená na zelném listě, val. *podlesnik* (Rusava 22) t/v. — Všeslov. Psl. *listb*, pův. jen o listu stromů a keřů (tak dosud pol.). — Slovo málo jasně. Litevsky je *laiškas*. Snad bylo u Slovanů obecně rozšířeno kolektivum *listva* (je sic. a rus.) nebo *listvje*, což by se dalo s *laiškas* spojit, a to jako *Hisk-ivje* (arci s uznáním rozdílu *oi γ *ei). *Listb* by pak byl zpětný útvar z toho kolektiva. Lit. dial. je i *lakštas* list stromu (Lit. kalbotyros klausimai 3.202); vzniklo nějak podobně jako *listb*.

prosinec, *prosincový*. R.st. *prósinec* 'leden', tak i sln. *prosinec*, ch.st. *pròsinac* (dnes jako u nás 'prosinec'), stsl. *prosīnecъ*. Psl. *prosīnecъ nemá jednoznačný výklad. Nejpřijatelnější se zdá vycházet od slovesa *prosinqti 'problesknout' od *sinqti, *sijati 'svítit, zářit, blýskat se' podle toho, že slunce probleskuje mezi mraky. Jiní autoři

myslí na souvislost se *siný* 'modravý, šedivý' (Ma², HK), které ovšem má stejný původ jako *sinqti, *sijati (viz ↓*sinat*); vzhledem k významu předp. *pro-* je první výklad lepší. Spojení s ↓*prosit* či dokonce ↑*prase* (stč. i *prasinec*, jde o čas zabíjaček) je nutno brát jako lid. etym. (D2).